

dali we własnym języku: „Chrystus jest Panem”. Zdanie to, tylekroć powtarzane, wywołało przedziwne uczucie, iż jedność w Chrystusie pozwala przezwyciężyć bariery językowe, kulturowe i narodowościowe.

Rezultatem Kongresu była nie tylko wzajemna wymiana wiedzy, ale głównie poznanie wartości innych religii, kultur, narodów, doświadczenie znaczenia wzajemnej akceptacji, zrozumienia i jedności oraz dobrej woli i chęci dzielenia się dobrem w każdej jego postaci, przeżycie wartości własnej religii i kultury, co wywołało jednocześnie wśród wielu uczestników potrzebę głębszego wniknięcia w swoją własną specyfikę religijną i narodową. Rozumienie siebie samych, poczucie własnej identyfikacji umożliwia rozumienie i prowadzenie dialogu z innymi.

Zgodnie z uchwałą Komitetu Organizacyjnego Kongresu postanowiono odbyć dwie kontynentalne konferencje w 1981 r. Europejska Konferencja na temat: Wartości religijne w duszpasterstwie i psychoterapii odbędzie się na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w Polsce, zaś Afrykańska Konferencja— w tym samym roku w Tanzanii. Tak jak i poprzednie, tak i następne Konferencje swym charakterem będą korespondowały z myślami papieża Jana Pawła II wyrażonymi w orędziu *Urbi et Orbi* 17 X 78 r.: „[...] Toteż chcemy iść dalej przetartą na szczęście drogą i popierać to, co sprzyja usuwaniu przeszkód, pragnąc, by wspólnym wysiłkiem udało się wreszcie doprowadzić do doskonałej jedności”.

Ks. Józef Majka. *Etyka życia gospodarczego*. Warszawa 1980 s. 320. Seria: Chrześcijańska Myśl Społeczna. T. 5. ODiSS.

Od wielu lat zarówno młodzież akademicka, jak i w ogóle inteligencja polska odczuwają potrzebę systematycznego opracowania współczesnej katolickiej etyki gospodarczej, która by przedstawiała rozwój i różnorodne przejawy dzisiejszej ekonomii w świetle zasad chrześcijańskich, wyłożonych na II Soborze Watykańskim oraz w encyklikach ostatnich papieży. Napisanie podręcznika etyki życia gospodarczego jest zadaniem bardzo trudnym, gdyż wymaga nie tylko solidnej znajomości etyki ogólnej i jej różnych systemów, ale także gruntownego przestudiowania zasad różnych doktryn socjologicznych i ekonomicznych oraz osobistej, dogłębnej i wszechstronnej znajomości konkretnych rozwiązań nieraz bardzo złożonych zagadnień moralnych w praktyce.

Ks. Rektor Metropolitalnego Seminarium we Wrocławiu, Prof. J. Majka, jest jak najbardziej kompetentny do tego zadania, gdyż będąc doktorem habilitowanym w socjologii, studiował problematykę moralności życia gospodarczego od wielu lat, jak świadczą o tym liczne jego rozprawy, dawniej wydane (np. *Procent i lichwa w katolickiej nauce moralnej*. Lublin 1958) i liczne artykuły w naukowych czasopismach katolickich.

W niniejszej rozprawie Autor zaczyna swój wykład od podania podstawowych założeń etyki, a więc od omówienia ostatecznego celu życia ludzkiego i osobowych praw człowieka do życia, wolności, inicjatywy gospodarczej, do rozwoju i poszanowania godności, do pokoju oraz do miłości społecznej jako najwyższych wartości ogólnoludzkich, podkreślając, że „źródłem moralnej transcendencji człowieka jest jego rozumność” (s. 22), że „wolność jest nie tylko zdolnością wyboru, ale zadaniem czynienia właściwego użytku z tej zdolności, dokonywania wyborów coraz to doskonalszych” (s. 33). W następnych rozdziałach Autor pisze o obowiązku pracy,

o jej wartości oraz o uprawnieniach, które z niej wypływają, po uprzednim omówieniu procesu gospodarczego, jego podmiotu, źródeł, form, modeli i elementów. Przedstawiwszy w krótkim zarysie etykę posiadania oraz prawo do własności, jej ustrój i strukturę, jej reformę, obowiązki ciążyące na niej oraz prawo do jej nabywania i do dochodu z niej. Ks. Prof. Majka poświęca wiele miejsca zagadnieniu sprawiedliwości w stosunkach wymiennych, a zwłaszcza sprawiedliwego podziału dochodu społecznego, oszczędzania i konsumpcji, międzynarodowych stosunków gospodarczych i wreszcie w IX rozdziale omawia problem ochrony naturalnego środowiska w procesie gospodarczym. Każdy rozdział jest zaopatrzony w bogatą bibliografię.

Autor, zdając sobie sprawę, że problematyka etyczna życia gospodarczego ciągle narasta i podlega najrozmaitszym zróżnicowaniom, unikając kazuistyki, kładzie nacisk głównie na analizę zasad i sposobu ich stosowania do konkretnych spraw tegoż życia, nie podając gospodarczych rozwiązań praktycznych. Ogranicza się więc do ich oceny „z punktu widzenia godności osobowej człowieka i jego celu ostatecznego” (s. 304), ciągle konfrontuje różnice zasad systemowych kapitalizmu i socjalizmu, a nie ich konkretne rozwiązania ustrojowe. Rozprawę Autor oparł nie tylko na oficjalnych dokumentach kościelnych i na osobistych spostrzeżeniach, ale także na przestudiowaniu kilkuset rozpraw etycznych, socjologicznych oraz ekonomicznych.

Rozprawa Ks. Prof. Majki stanowi bardzo cenny i pożyteczny wkład do rozwoju etyki chrześcijańskiej w tak ważnej dziedzinie, jaką jest życie gospodarcze, szczególnie w tak skomplikowanych warunkach naszych czasów. Ufam, że przeczyta ją i przemyśli nie tylko każdy student w seminariach duchownych i na kościelnych wydziałach filozoficznych i teologicznych, ale także każdy, kto interesuje się moralnością gospodarczą, a więc ekonomiści, politycy, socjologowie, księża w kraju i poza jego granicami.

Konieczność skracania się w wykładzie często nie pozwalała Autorowi rozwinąć niektórych myśli, których sformułowanie może budzić pewne zastrzeżenia, jeśli nie bierze się ich w kontekście całości dzieła, np. zasada: „Dobro musi być miłowane” (s. 13), „zobowiązanie moralne jest bowiem w swojej istocie naturalnym upodobaniem w dobru, którego pragniemy dla siebie i drugich, jest osobowym otwarciem na dobro” (s. 25), „prawo do rozwoju nie może być więc interpretowane jako prawo do korzystania z dobrodziejstw jakiejś określonej cywilizacji, gdyż warunki życia w tej cywilizacji mogą przecież akurat ten rozwój osobowy hamować, ale jako prawo do korzystania ze społecznie dostępnych środków doskonalenia człowieka, do udziału w wartościach, które są w stanie zaspokoić jego istotne potrzeby i podnieść jego godność jako osoby” (s. 38) — wszak niekiedy dobrodziejstwa określonych cywilizacji stanowią środki doskonalenia człowieka, np. szkoły, szpitale, kościoły. Należałoby również dodać wyraz „niekiedy” lub podobny do zdania: „gdyż technika kruszy solidarność międzyludzką, zastępując ją obiektywnymi, instytucjonalnymi zależnościami społecznymi” (s. 40). Należałoby także uściślić niektóre wypowiedzi, np. „ilość i charakter obiektywnych potrzeb konsumpcyjnych człowieka nie ulega zmianie i potrzeby te są w zasadzie ograniczone” (s. 233).

Książka obfituje w liczne niezwykle trafne spostrzeżenia i ujęcia. Odznacza się wiernością w stosunku do nauki Kościoła, szacunkiem i rzetelnością w podawaniu zasad sprzecznych z tradycyjnym nauczaniem moralistów katolickich, np. św. Tomasza z Akwinu, którego podstawowe zasady nasz Autor przyjmuje w zastosowaniu do warunków współczesnego nam życia.

Myślę, że w następnym wydaniu tej wartościowej rozprawy byłoby dobrze, by Autor umieścił na końcu alfabetyczny spis terminów naukowych z podaniem stron, na których zostałyby zdefiniowane, aby czytelnik nie znający np. języka współczesnych ekonomistów nie zrozumiał ich błędnie.

Feliks W. B. Bednarski OP